

KS. JANUSZ SZULIST
UMK Toruń

ZNACZENIE KOŚCIOŁA W PROCESIE UŚWIĘCENIA CZŁOWIEKA

Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* wskazuje na znaczenie Kościoła w procesie uświęcania jednostkowego i doskonalenia tym samym odniesień wspólnotowych. W porządku zbawczym Bóg rozciąga nieustannie swoją opiekę nad całym stworzeniem – szczególnie nad człowiekiem, który dla przykładu w oparciu o wolną wolę może dokonywać niewłaściwych, tzn. grzesznych wyborów. Boża obecność, cechująca się nieskończoną i przebaczącą miłością sprawia, iż osoby zyskują ciągłą sposobność do podejmowania trudu nawrócenia, by budować na ziemi Królestwo Boże¹. Autorzy dokumentu soborowego, doprecyzowując usytuowanie tegoż Królestwa, określają Kościół jako Królestwo Chrystusowe. Wspólnota uczniów Chrystusa pełni w odniesieniu do tegoż Królestwa dwie zasadnicze funkcje. Po pierwsze, pośredniczy w przekazywaniu darów Bożych, służących intensyfikacji przemian duchowych człowieka. Po drugie, Kościół stanowi wspólnotę wzorcą dla odniesień w rzeczywistości doczesnej, które winny się cechować miłością². Kwestie dogmatyczne poruszane w „Studiach Pelplińskich” – we wcześniejszych pięćdziesięciu tomach – dotyczą zasadniczo eklezjologii. W ten sposób następowała w diecezji chełmińskiej, a później diecezji pelplińskiej, implementacja nauczania Soboru Watykańskiego II do konkretnych uwarunkowań życia wiernych.

---

¹ Por. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Nowe tłumaczenie*, Pallottinum, Poznań 2002, 2 (cyt. dalej: KK).

² Por. tamże, 3.

1. KONCEPCJE KOŚCIOŁA W TEOLOGII POSOBOROWEJ

Fundamentalnym doświadczeniem Kościoła jest doświadczenie wspólnoty, zwołanej przez samego Boga. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, przypominając genezę Kościoła, odwołuje się do tradycji ukształtowanej na kanwie słowa Bożego Starego i Nowego Testamentu, która określa kierunki i sposób rozwoju osób oraz zgromadzeń uczestniczących w oddawaniu Bogu chwały³. Łączność z Bogiem w zakresie komunikowania nadprzyrodzonych darów sprawia, iż ziemską rzeczywistość staje się coraz bardziej przepełniona nadprzyrodzonymi czynnikami, będącymi wyznacznikami świętości. Stopień doskonałości świata odpowiada w jakiejś mierze ludzkim uwarunkowaniom, przekładającym się na rozwój doczesny oraz funkcjonującym w kontekście dóbr zbawczych⁴. W „Studiach Pelplińskich”, w kontekście wspólnotowości Kościoła⁵, w którym jest realizowane człowieczeństwo, są analizowane dwie koncepcje Kościoła: lud Boży oraz Ciało Mistyczne Chrystusa. Każda z tych koncepcji zakłada dynamikę osobowościową, by partycypować na coraz większą skalę w dobrach zbawczych.

1.1. Kościół ludem Bożym

Lud Boży to wspólnota, której cel określany jest jako permanentny wzrost w dobru aż do nieskończoności znajdującej się w Bogu. Zadanie coraz pełniejszego urzeczywistniania porządku Bożego dotyczy wszystkich członków Kościoła od momentu chrztu i bez względu na realizowaną funkcję w Kościele⁶. Koncepcja Kościoła jako ludu Bożego, przywołana w konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium*, była przedmiotem analiz Andrzeja Śliwińskiego w „Studiach Pelplińskich”. Geneza tejże koncepcji sięga swymi początkami Starego Przymierza, a ściślej historii kształtowania się struktur Izraela jako społeczności państwowej. Podstawowym doświadczeniem wspólnoty ludu Bożego przed narodzeniem Chrystusa było doświadczenie narodu. Wspólnoty naturalne są ukształtowane na kanwie więzi krwi, jak też wspólnego pochodzenia, które z kolei determinują odniesienia między członkami narodu, cechujące się ponadczasową i ponadjednostkową trwałością. Każdy naród funkcjonuje jednak nie tylko na fundamencie intensywności wewnętrznych stosunków. Posiada bowiem właściwą sobie tożsamość. W przypadku Izraela owa tożsamość wynika ze stosunku do Boga⁷. Pozostawanie

³ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallotinum, Poznań 2009, 751 (cyt. dalej: KKK).

⁴ Por. tamże, 769.

⁵ Por. A. Śliwiński, *Idea ludu Bożego podstawą eklezjologii ekumenicznej*, „Studia Pelplińskie”, 1976, t. 7, s. 169.

⁶ Por. tenże, *Ku Kościołowi – wspólnotcie*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 4, s. 20.

⁷ Por. E. Zawiszeński, *Kościół sakramentem podstawowym (aspekty biblijne)*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 146; A. Śliwiński, *Główne tendencje we współczesnej teologii dogmatycznej*, „Studia Pelplińskie”, 1978, t. 9, s. 214.

w ciągłej zależności względem Stwórcy ma miejsce w oparciu o miłość Bożą, która winna skutkować wzrostem ufności we wspólnocie narodu. Zawierzenie Bogu znajduje odzwierciedlenie w wypełnianiu prawa, wzbogacając o nowe jakości specyfikę Izraela pośród innych społeczności egzystujących w czasach starożytnych⁸. Momentem przełomowym w określeniu tożsamości Narodu Wybranego, z uwagi na przyjęte prawa, było zawarcie Przymierza na Górze Synaj. Andrzej Śliwiński przypomina, iż przyjęcie norm pochodzących od Boga (wyrażonych w formie Dekalogu) jest warunkiem koniecznym otrzymania błogosławieństwa, które przekłada się na interwencje Boga w doczesności, jak też na przypisanie stworzeniu planu zawierającego koordynaty dla integralnego rozwoju, obejmującego również dobra zbawcze⁹. Kończąc charakterystykę koncepcji ludu Bożego Starego Testamentu, nie sposób pominąć tzw. „reszty”. Jest to niewielka grupa, która wiernie zachowuje Boże prawa. Redukcja narodu do „reszty” następuje na skutek oddziaływania niekorzystnych, a nawet wrogich czynników. Członkowie „reszty” są święci z uwagi na ścisłą więź z Bogiem. Jednocześnie należy pamiętać, iż owa pozostałość Izraela – często żyjącego w diasporze – będzie w przyszłości zaczątkiem nowej społeczności, wyrażającej Bożą chwałę w świecie¹⁰.

W Nowym Testamencie również funkcjonuje idea ludu Bożego. Starotestamentalna tradycja owej wspólnoty jest przedefiniowana w kontekście nauczania Chrystusowego. Wskazuje się mianowicie na lud Boży, którego nowość wynika z przymierza (właściwie: Nowego Przymierza), zawartego w Chrystusie¹¹. Terminem bliskim znaczeniowo względem starotestamentalnego ludu jest nowotestamentalne określenie Kościoła¹². Z tego też względu, w oparciu o nauczanie Chrystusa i apostołów w ramach pierwotnego Kościoła, Andrzej Śliwiński przypomina, iż lud Nowego Przymierza służył jako określenie następujących wspólnot: „społeczność kultowa, zgromadzenie aktualne dla sprawowania Eucharystii”, „Kościół lokalny w sensie gminy wyznaniowej” oraz „jeden Kościół powszechny”¹³. Każde z wymienionych określeń dotyczy w istocie wspólnoty Kościoła, do uczestnictwa w której powołuje Bóg. W tym zakresie zachodzi kontynuacja pomiędzy Starym a Nowym Przymierzem. Przed Chrystusem Bóg powołał i tym samym wybrał Naród Wybrany, a także jego członków, do pełnienia między innymi funkcji pro-

⁸ Por. tenże, *Idea ludu Bożego w Piśmie świętym*, „Studia Pelplińskie”, 1974, t. 5, s. 130-131.

⁹ Por. tamże, s. 136-137; tenże, *Miejsce Maryi w dziele zbawienia. Maksymalizm czy minimalizm mariologii*, „Studia Pelplińskie”, 1975, t. 6, s. 111.

¹⁰ Por. tenże, *Idea ludu Bożego w Piśmie świętym*, dz. cyt., s. 144-146.

¹¹ Por. tenże, *Główne tendencje we współczesnej teologii dogmatycznej*, dz. cyt., s. 222-223; tenże, *Idea ludu Bożego podstawą eklezjologii ekumenicznej*, dz. cyt., s. 159.

¹² Por. tenże, *Idea ludu Bożego w Piśmie świętym*, dz. cyt., s. 146-147.

¹³ Por. tamże, s. 148; tenże, *Główne tendencje we współczesnej teologii dogmatycznej*, dz. cyt., s. 225.

rockiej. W ramach Nowego Przymierza tegoż wyboru dokonuje Chrystus, powołując w pierw apostołów, którzy z kolei rozpowszechniają naukę Ewangelii, zwiększając jednocześnie grono tych wszystkich, którzy na poziomie myśli i czynów utożsamiają się z Jezusem. Warto zauważyć, co czyni również Andrzej Śliwiński, iż łączność z Chrystusem (a tym samym także z Kościołem) warunkuje korzystanie z dóbr zbawczych, przyczyniających się do wzrastania człowieka w doskonałości oraz do humanizującego charakteru odniesień natury społecznej¹⁴. Celem owej łączności z Chrystusem jest pełne partycypowanie w rzeczywistości eschatycznej¹⁵.

W aspekcie zależności koncepcji ludu Starego Przymierza i ludu Chrystusowego warto wskazać na jeszcze jedną kwestię. Wydarzeniem przełomowym w dziejach ludu Bożego Starego Testamentu, jak już wspomniano, było wyjście z Egiptu, a następnie zawarcie Przymierza na Górze Synaj. Lud Boży Nowego Testamentu koncentruje się na przymierzu zawartym w Jezusie na drzewie krzyża. Nastąpiło wówczas wyzwolenie z grzechów na skutek ofiary Syna Bożego. Odkupienie Chrystusowe jest nieustannie aktualizowane podczas Mszy świętej. Stąd też istotę ludu Bożego objawionego w Kościele stanowi Eucharystia, wyrażająca wiekuiącą paschę jako formę przymierza w miłości pomiędzy Bogiem a całym porządkiem stworzenia, w tym nade wszystko człowiekiem¹⁶. W Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* w następujący sposób określono znaczenie Eucharystii dla wiernych, będących członkami ludu Bożego: „Uczestnicząc w ofierze eucharystycznej, w źródle i zarazem szczycie całego życia chrześcijańskiego, składają Bogu Boską Żertwę ofiarną, a wraz z Nią samym siebie (...). Posileni zaś w świętej Komunii Ciałem Chrystusa, w konkretny sposób przedstawiają jedność Ludu Bożego, której stosownym znakiem i cudowną przyczyną jest ten Najświętszy Sakrament”¹⁷. Znaczenie Eucharystii dla życia Kościoła wpływa bezpośrednio na sposób obecności wspólnoty uczniów Chrystusa w świecie¹⁸. Chodzi tutaj o wzorce odniesienia, jak też o genezę zaangażowania chrześcijan w proces przemiany świata według nadprzyrodzonej zasady miłości Boga i bliźniego¹⁹.

¹⁴ Por. tenże, *Idea ludu Bożego w Piśmie świętym*, dz. cyt., s. 149-151; tenże, *Idea ludu Bożego podstawą eklezjologii ekumenicznej*, dz. cyt., s. 165.

¹⁵ Por. A. Ostrowski, *Eklezjologia i eschatologia w badaniach porównawczych ks. Jerzego Klingera*, „Studia Pelplińskie”, 1981, t. 12, s. 82-83.

¹⁶ Por. K. Wojtyła, *Służebność kapłaństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 4, s. 51; A. Śliwiński, *Idea ludu Bożego w Piśmie świętym*, dz. cyt., s. 151-153; tenże, *Idea ludu Bożego podstawą eklezjologii ekumenicznej*, dz. cyt., s. 163-164.

¹⁷ KK 11.

¹⁸ Por. E. Zawiszewski, dz. cyt., s. 147.

¹⁹ Por. A. Śliwiński, *Ku Kościołowi – wspólnocie*, dz. cyt., s. 23-24.

1.2. Kościół Ciałem Mistycznym Chrystusa

Analiza koncepcji Kościoła jako Mistycznego Ciała Chrystusa została ukazana w „Studiach Pelplińskich” w kontekście nauki Soboru Watykańskiego II²⁰. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* w następujący sposób opisuje genezę Ciała Mistycznego, czyli Kościoła: „Syn Boży, zwyciężając śmierć w zjednoczonej z Nim ludzkiej naturze przez swoją śmierć i zmartwychwstanie odkupił człowieka i przemienił go w nowe stworzenie (por. Ga 6,15; 2 Kor 5,17). Udzielając bowiem swego Ducha, ukształtował swoich braci wezwanych spośród wszystkich narodów jako swoje Ciało Mistyczne”²¹. Andrzej Śliwiński zwrócił uwagę, iż Kościół jako Mistyczne Ciało wskazuje na konstytutywną dla tej wspólnoty rolę Jezusa. Chrystus powołał przecież do istnienia Kościół jako instytucję przynależną do ładu zbawczego. Jedność Kościołowi złożonemu z wielu członków zapewnia Duch Święty. Trzecia Osoba Boska stymuluje wewnętrzną dynamikę wspólnoty Chrystusowej, sprawiającą, iż chrześcijanie angażują się w przeróżne inicjatywy doczesne, zmierzające do kształtowania w świecie rzeczywistości królestwa Bożego²². Kościół jako Ciało Mistyczne, z uwagi na sposób obecności w wymiarze doczesnym, posiada duchowo-fizyczny charakter, tak samo jak w przypadku każdego organizmu żyjącego. Nie można więc redukować sposobu funkcjonowania Kościoła do tylko i wyłącznie duchowych odniesień z Bogiem lub bliźnimi. Wspólnota Kościoła posiada swój zewnętrzny, materialny i fizyczny charakter, obejmujący cielesność chrześcijan oraz ziemski aspekt instytucji Kościoła lub poszczególnych jego urzędów²³.

Cechą Ciała Mistycznego jest nie tylko jedność wynikająca z oddziaływania Ducha Świętego²⁴, ale nade wszystko wielość i różnorodność członków, znajdujących się w ciągłej relacji do Głowy Ciała Mistycznego, czyli do Chrystusa. Wspomniana wielość i różnorodność członków bezpośrednio warunkuje trwanie tegoż nadprzyrodzonego organizmu. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* zwraca jednak uwagę na jeszcze jeden skutek owej wielorakiej różnorodności. Otóż funkcjonowanie różnorodnych członków sprzyja ustawicznemu wzrostowi Kościoła. Rozwój Ciała Mistycznego w kontekście owej wieloaspektowości dotyczy zasadniczo dwóch aspektów. Po pierwsze, następuje intensyfikacja odniesień poprzez heroiczne urzeczywistnianie przykazania miłości Boga i bliźniego. Po drugie zaś, zwiększa się ustawicznie liczba członków Kościoła, którzy swoim zaangażowaniem czynią z doczesności miejsce zasługiwania na

²⁰ Por. tenże, *Idea Mistycznego Ciała a idea Ludu Bożego*, „Studia Pelplińskie”, 1974, t. 5, s. 217-218.

²¹ KK 7.

²² Por. A. Śliwiński, *Idea Mistycznego Ciała a idea Ludu Bożego*, dz. cyt., s. 218.

²³ Por. tamże; tamże, *Miejsce Maryi w dziele zbawienia. Maksymalizm czy minimalizm Mariologii*, dz. cyt., s. 121.

²⁴ Por. tenże, *Idea Mistycznego Ciała a idea Ludu Bożego*, dz. cyt., s. 222-223.

wiekuiste zbawienie. Oba aspekty posiadają rację bytu w Duchu Świętym, który nadaje Ciału Mistycznemu wciąż nowy charakter²⁵. W konkretnych uwarunkowaniach oddziaływanie Trzeciej Osoby Boskiej na Ciało Mistyczne intensyfikuje doświadczenie wzajemnej przynależności²⁶. Szczególnie pomocny jest tutaj sakrament bierzmowania, dzięki któremu człowiek przeżywa coraz pełniej dar wiary, przekazany pierwotnie przez Boga w sakramencie chrztu świętego²⁷.

Andrzej Śliwiński w „Studiach Pelplińskich” oddzielnie analizuje koncepcję Kościoła jako ludu Bożego i jako Ciała Mistycznego Chrystusa. Co istotne, ukazuje również sposób, w jaki obie te koncepcje współistnieją w Kościele, mając na celu zbawienie człowieka. „Idea Ludu Bożego akcentuje specjalnie aspekt zewnętrzny i widzialny Kościoła, a idea Ciała Chrystusowego wysuwa na pierwszy plan wewnętrzne związanie Ludu Bożego Nowego Przymierza z Chrystusem”²⁸. Traktując łącznie koncepcję ludu Bożego oraz Ciała Mistycznego, wskazuje się na Jezusa jako na sprawcę i przyczynę Kościoła. Związek chrześcijan z Chrystusem wyraża specyfikę Kościoła jako wspólnoty zmierzającej do upragnionego celu, którym jest zbawienie objawione w misterium paschalnym²⁹. Soteriologiczny aspekt zaangażowania w przemianę świata członków Kościoła znajduje odzwierciedlenie w Objawieniu, którego sens wyznacza ramy dla jednostkowych wyborów³⁰.

Zjednoczenie z Chrystusem – określające w efekcie kondycję wspólnoty Jego wyznawców – dokonuje się przez wiarę³¹, którą w następujący sposób określa *Katechizm Kościoła Katolickiego*: „Wiara jest osobowym przyłgnięciem całego człowieka do Boga, który się objawia. Obejmuje ona przyłgnięcie rozumu i woli do tego, co Bóg objawił o sobie przez swoje czyny i słowa”³². Wiara człowieka posiada tzw. kontekst eklezjalny. Człowiek otrzymuje od Boga dar wiary, który następnie jest dynamizowany przez wsparcie wspólnoty Kościoła, uczestniczącego chociażby w pośrednictwie łask sakramentalnych³³. Coraz pełniejsze życie wiarą oznacza według Andrzeja Śliwińskiego nową jakość życia. Ma miejsce wówczas

²⁵ Por. KK 7; A. Śliwiński, *Główne tendencje we współczesnej teologii dogmatycznej*, dz. cyt., s. 228-229.

²⁶ Obecność Boża czyni z rzeczywistości ziemskiej miejsca święte. Por. J. Zięba, *Elementy teologii sanktuarium Maryjnego. Próba aktualizacji na tle jubileuszowego roku odkupienia*, „Studia Pelplińskie”, 1983, t. 14, s. 151.

²⁷ Por. A. F. Dziuba, *Sakrament bierzmowania w dynamice wiary*, „Studia Pelplińskie”, 1985, t. 16, s. 277.

²⁸ A. Śliwiński, *Idea Mistycznego Ciała a idea Ludu Bożego*, dz. cyt., s. 228.

²⁹ Por. E. Zawiszewski, dz. cyt., s. 147.

³⁰ Por. J. Buxakowski, *Pismo święte jako źródło teologii prawd wiary*, „Studia Pelplińskie”, 1996, t. 25, s. 74.

³¹ Por. A. Śliwiński, *Idea Mistycznego Ciała a idea Ludu Bożego*, dz. cyt., s. 228.

³² KKK 176.

³³ Por. tamże, 181.

– stosując terminologię św. Pawła – „przyoblekanie się w Chrystusa”. Ów nowy aspekt egzystencji człowieka determinuje jednostkę oraz wspólnoty do osiągnięcia coraz wyższych stopni świętości aż do pełnej partycypacji w Bożej miłości³⁴. Udział w Kościele, zmierzającym do Królestwa Bożego, realizującym w świecie wiele różnorodnych funkcji, wskazuje na eschatologiczny aspekt wspólnoty Chrystusa. Każde działanie wynikające z asystencji Ducha Świętego jest czynieniem na ziemi zapowiedzi wiekuistej szczęśliwości, właściwej „ogłądaniu Boga twarzą w twarz”³⁵.

2. SAKRAMENTALNY CHARAKTER OBECNOŚCI KOŚCIOŁA W ŚWIECIE

Kościół służy człowiekowi w procesie uświęcenia się poprzez pośrednictwo w przekazywaniu łask sakramentalnych. W „Studiach Pelplińskich” podkreślane jest szczególnie oddziaływanie dwóch sakramentów: Eucharystii oraz sakramentu pokuty i pojednania. Uczestnictwo we Mszy świętej stanowi aktualizację misterium paschalnego, będącego źródłem miłości oraz inicjującego przemiany zbawcze w świecie. Sakrament pokuty i pojednania wpisany jest w proces nawrócenia, w oparciu o który człowiek przewycięża różnego rodzaju skłonności grzechowe, jak też czyni zadość popełnionemu złu. Oba wskazane sakramenty służą ostatecznie jedności, która wyraża Bożą chwałę w świecie.

2.1. Sakrament Eucharystii

Eucharystia określa w pewnej mierze sposób obecności Kościoła w świecie. Jan Paweł II w następujący sposób określił oddziaływanie Eucharystii sprawowanej w Kościele, będącym ludem Bożym Nowego Przymierza: „Jednocząc się z Chrystusem, Lud Nowego Przymierza daleki jest od zamykania się w sobie, staje się »sakramentem« dla całego rodzaju ludzkiego, znakiem i narzędziem zbawienia dokonanego przez Chrystusa, światłem świata i solą ziemi (por. Mt 5, 13-16) dla odkupienia wszystkich. (...) Dlatego też Kościół czerpie duchową moc dla wypełniania swojej misji z nieustannego uobecniania w Eucharystii ofiary Krzyża i z Komunii z Ciałem i Krwią Chrystusa”³⁶. Skutkiem ciągłego upamiętniania w Kościele misterium paschalnego jest fakt, iż Eucharystia buduje Kościół. Andrzej

³⁴ Por. A. Śliwiński, *Idea Mistycznego Ciała a idea Ludu Bożego*, dz. cyt., s. 228-229; E. Wajszczak, *Chrystus – Boży Pedagog w pismach Ojców Kościoła*, „Studia Pelplińskie”, 1969, t. 1, s. 181.

³⁵ Por. A. Śliwiński, *Idea Mistycznego Ciała a idea Ludu Bożego*, dz. cyt., s. 232-233.

³⁶ Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, Editrice Vaticana, Watykan 2003, 22 (cyt. dalej: EdE); por. również: A. Śliwiński, *Zarys dziejów zbawienia*, „Studia Pelplińskie”, 1977, t. 8, s. 286-287.

Śliwiński pisze o „kościółotwórczym aspekcie Eucharystii”³⁷. Zakres tegoż oddziaływania został bliżej określony w encyklice *Ecclesia de Eucharistia*. Jan Paweł II, podkreślając znaczenie Eucharystii w życiu Kościoła, akcentuje, iż początek wspólnoty Chrystusowej wyznacza zgromadzenie się uczniów wokół Jezusa podczas wieczerzy. Przez kolejne pokolenia owo zgromadzenie było i jest ponawiane, by wspominać ofiarę Chrystusa, stanowiącą istotę eucharystycznego misterium³⁸. Jerzy Buxakowski – pelpliński dogmatyk – analizując ową kościółotwórczą rolę Eucharystii, przywołuje sens ofiary w ogólności³⁹. Ofiarowanie czegokolwiek Bogu nie jest jedynie przeznaczaniem pewnej wartości Bogu, ani nawet powierzeniem Mu swojego życia. Ofiara w pierwotnym znaczeniu oznacza coraz pełniejsze uczestnictwo w Boskim życiu⁴⁰. Zaproszenie i jednocześnie nakaz partycypowania uczniów Chrystusa w Boskiej chwale został wyrażony przez Jezusa podczas Ostatniej Wieczerzy. Upamiętnianie ofiary Jezusa na krzyżu oznacza wprost zamieszkiwanie w Chrystusie, czyli jednoczenie się z Bogiem w miłości⁴¹.

W aspekcie zewnętrznym sprawowanie czynności liturgicznych podczas Mszy świętej prezentuje model jedności, który jest zaczątkiem społeczności, ludu Bożego Nowego Testamentu⁴². Ważną rolę pełni w tymże kontekście zjednoczenie w miłości, która obejmuje wszystkich ludzi bez wyjątku. Oczywiście warunkiem korzystania z łask sakramentalnych jest akt wiary wzbudzony w ludzkim sercu⁴³, wyrażający wolę utożsamiania swojego życia z nauką Chrystusową, obejmującą zarówno słowa, jak i czyny Zbawiciela. Dzieło odkupienia, zrealizowane na krzyżu i następnie aktualizowane w historii Kościoła poprzez uczestnictwo w rzeczywistości zbawczej, dowodzi faktu, jak ściśle Jezus w ofierze krzyżowej jednoczy się z każdym człowiekiem poprzez dar miłości nadprzyrodzonej⁴⁴. Łączność z Chrystusem z kolei przekłada się na świętość życia, w pełni objawioną w tajemnicy zmartwychwstania⁴⁵.

Współofirowanie z Jezusem (wyrażające nadprzyrodzoną jedność), które winno się dokonywać podczas każdej Mszy świętej, jest w istotowy sposób związane z antropologią chrześcijańską, a mianowicie z wolnością człowieka jako

³⁷ Por. tenże, *Eucharystia jako centrum życia kapłana*, „Studia Pelplińskie”, 1985, t. 16, s. 257.

³⁸ Por. EdE 21.

³⁹ Por. K. Wojtyła, dz. cyt., s. 52.

⁴⁰ Por. J. Buxakowski, *Paschalny i antropologiczny aspekt istoty bezkrwawej ofiary ołtarza*, „Studia Pelplińskie”, 2002, t. 32, s. 19.

⁴¹ Por. EdE 22; L. Kaczmarek, *Nauka Tomasza Nettera o przeistoczeniu*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 4, s. 71.

⁴² Por. J. Buxakowski, *Paschalny i antropologiczny aspekt istoty bezkrwawej ofiary ołtarza*, dz. cyt., s. 19.

⁴³ Por. KKK 1327.

⁴⁴ Por. E. Wajszczak, dz. cyt., s. 186-187.

⁴⁵ Por. J. Buxakowski, *Paschalny i antropologiczny aspekt istoty bezkrwawej ofiary ołtarza*, dz. cyt., s. 20-21.

osoby. Każdy akt ofiary jest z natury wolny; w przeciwnym razie nie można mówić o jakiegokolwiek formie ofiary czy nawet bezinteresowności⁴⁶. Jerzy Buxakowski, analizując fenomen wolności człowieka w kontekście celebracji eucharystycznej, akcentuje fakt, iż dzięki łaskom sakramentalnym (a szczególnie dzięki łasce Mszy świętej) osoba zyskuje możliwość godziwego przeżywania swojej wolności⁴⁷. Wybory jednostki nie powinny więc być przyczyną utraty własnego człowieczeństwa na poczet nieokreślonych żądz czy też sprzyjać bezproblemowemu poddaniu się strukturom grzechowym i tym samym ich rozpowszechnianiu⁴⁸. Człowiek, dokonując wolnych wyborów, jest powołany do uczestniczenia w coraz wyższych dobrach. Dynamikę życia osoby kształtuje oddziaływanie Bożej miłości, objawionej w całej pełni w męce, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa⁴⁹. Naśladowanie miłości Chrystusowej jest nieodłącznie związane z posłuszeństwem. Pelpliński dogmatyk przywołuje w tej kwestii zależność, iż człowiek otwarty na przyjmowanie łask, a nawet zbawczych pouczeń, będzie jednocześnie wyzwolony z pokusy zdominowania każdej spośród przestrzeni życia, wyrzekając się postulatów zaborczego ego człowieka⁵⁰. Egoizm realizowany w imię negatywnej wolności stanowi w istocie działanie wykluczające istnienie Boga, a często nawet innych ludzi⁵¹.

2.2. Sakrament pokuty i pojednania

Pojednanie jest wpisane na stałe w misję Kościoła. Zmierza ostatecznie do przezwyciężenia grzechu, by na nowo przywrócić jedność pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Pośrednikiem, jak też sprawcą tejże jedności, jest Jezus, który cierpiał i umarł za grzechy ludzkości. Rolę pojednania w przywracaniu porządku (a przez to i ładu stworzenia) w następujący sposób ukazał Jan Paweł II w adhortacji *Reconciliatio et paenitentia*: „Wiemy bowiem, że takie pojednanie [tzn. pojednanie w wymiarze horyzontalnym – J.S.] między nimi nie jest i nie może być niczym innym, jak tylko owocem odkupieńczego aktu Chrystusa, który umarł i zmartwychwstał, aby pokonać królestwo grzechu, przywrócić przymierze z Bogiem i w ten sposób zburzyć ‘rozdzielający mur’, wzniesiony przez grzech pomiędzy ludźmi”⁵². Pojednanie realizowane w świecie przez posługę Kościoła – nade wszystko w sakramencie pokuty i pojednania – potwierdza logikę Bożego

⁴⁶ Por. tenże, *Eucharystia źródłem wolności*, „Studia Pelplińskie”, 1997, t. 26, s. 172.

⁴⁷ Por. tamże, s. 168.

⁴⁸ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Sollicitudo rei socialis”*, Editrice Vaticana, Watykan 1987, 40 (cyt. dalej: SRS).

⁴⁹ Por. J. Buxakowski, *Eucharystia źródłem wolności*, dz. cyt., s. 168.

⁵⁰ Por. tamże, s. 170.

⁵¹ Por. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Nowe tłumaczenie*, Pallottinum, Poznań 2002, 19 (cyt. dalej: KDK).

⁵² Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia”*, Editrice Vaticana, Watykan 1984, 7 (cyt. dalej: ReP).

działania, według której żaden z grzechów nie jest w stanie powstrzymać zbawczego oddziaływania łaski. Zbawczy plan Boga, co przypomina Jerzy Zięba, obejmuje w pierwszej kolejności dzieło stworzenia, określające niejako ramy doczesnego zasługiwania człowieka⁵³. Kolejnym aktem w kształtowaniu porządku zbawczego jest misterium Wcielenia. „Słowo, które przyjęło ludzkie ciało”, określiło głębię intensywnej relacji pomiędzy Bogiem a człowiekiem, dzięki której Jezus stał się w dosłownym i konkretnym sensie uczestnikiem ziemskich zmagania człowieka, walki z różnego rodzaju słabościami i ograniczeniami, by ostatecznie osiągnąć stan wyzwolenia z różnego rodzaju grzechów⁵⁴. Centralnym wydarzeniem dzieła kształtowania jedności porządku stworzenia jest misterium paschalne – w kontekście różnego rodzaju niesprawiedliwości. W aspekcie natury osobowej męka i śmierć Jezusa wyrażają działanie Boga przewyżczające wszelkie ograniczenia istnienia, wynikające z grzechu, w tym nade wszystko śmierć jako największego wroga człowieka⁵⁵. Jerzy Zięba akcentuje nie tyle konfrontację Jezusa z grzechami ludzkości na drzewie krzyża, ile podkreśla perspektywiczne oddziaływanie misterium męki, śmierci i zmartwychwstania. Pascha Jezusa wskazuje zatem kierunek rozwoju duchowego: ku pełni człowieczeństwa, a także ku pełni dobra w Bogu. W owym procesie wzrostu pojawiają się oczywiście sytuacje grzechowe. Przy pomocy łaski sakramentu pokuty, przekazywanej za pośrednictwem Kościoła, owo uświęcenie własnej osoby przybliża skutecznie człowieka poprzez pokywanie różnego rodzaju ograniczeń do pełnego partycypowania w szczęśliwości wiecznej⁵⁶. Ów wzrost w doskonałości opisuje dokładnie Jerzy Zięba, przywołując koncepcję pokuty autorstwa Jana Kasjana. Bóg zatem przebacza grzechy, dając człowiekowi wolność. Z drugiej zaś strony istnieje konieczność inspiracji po stronie osoby, by pragnąć oczyścić swoje życie z różnego rodzaju niedoskonałości⁵⁷. Zakres działania osoby dotyczy urzeczywistniania całego katalogu dóbr, w tym zarówno cielesnych, jak i duchowych⁵⁸. Egzystencja jednostki jest wówczas wypełniona nieskazitelną. Współpraca z Bożymi darami staje się tym bardziej intensywna, im bardziej człowiek dostrzega, iż życie wolne od grzechu zapewnia realne poczucie spełnienia.

Znaczenie sakramentu pokuty w zakresie przywracania porządku naruszonego przez grzech posiada istotowe konotacje wspólnotowe. W tej kwestii należy odnieść się przede wszystkim do koncepcji solidarności, ukazanej w encyklice *Sollicitudo*

⁵³ Por. KKK 294.

⁵⁴ Por. J. Zięba, *Paschalny wymiar sakramentu pokuty*, „Studia Pelplińskie”, 1996, t. 25, s. 346.

⁵⁵ Por. 1 Kor 15,26.

⁵⁶ Por. J. Zięba, *Paschalny wymiar sakramentu pokuty*, dz. cyt., s. 346.

⁵⁷ Por. tenże, *Łaska Boża i wolna wola jako komponenty pokuty według Jana Kasjana*, „Studia Pelplińskie”, 1986, t. 17, s. 172.

⁵⁸ Por. A. F. Dziuba, *Problematyka pokutna w pismach teologiczno-moralnych Mikołaja z Mościsk (1559-1632)*, „Studia Pelplińskie”, 1983, t. 14, s. 170.

rei socialis Jana Pawła II. Solidarne odniesienia są kształtowane w miłości w pełni objawionej w Jezusie Chrystusie. Człowiek, utożsamiając swoje poznanie, a także czyny, z ową Bożą miłością, staje się podobnym Bogu. Kształtowana w ten sposób godność osoby ludzkiej w porządku nadprzyrodzonym jest ożywiana nieustannie łaskami sakramentalnymi, a także darami Ducha Świętego. Nadprzyrodzone życie w człowieku znajduje następnie odzwierciedlenie w ofiarności, określającej w sumie doskonałość odniesień międzyosobowych we wspólnotach⁵⁹. W misterium paschalnym (wynikającym z doskonałej ofiary) Jezus jednoczy się z całą ludzkością, a także wyraża pełną miłości relację Ojca do Syna, w ramach której są komunikowane światu Boskie dary zbawienia. W aspekcie antropologicznym (a ściślej w aspekcie personalistycznym) solidarność pochodząca od Boga sprawia, iż człowiek przekracza granice własnego ego w każdym z obszarów funkcjonowania, a więc realizowania zadań wynikających z powołania do świętości. W ramach solidarności człowiek nie tylko pokonuje naturalne granice, ale również zdobywa się na zwalczanie wszelkich stanów grzechowych, czy nawet skłonności i pokus, burzących porządek stworzenia w świecie⁶⁰. Trwanie w jedności z Bogiem jest wyrazem woli uświęcania się. Jerzy Zięba przywołuje w tym kontekście obraz zmartwychwstania duchowego, w oparciu o które człowiek niejako zyskuje na nowo świadomość „godności i dóbr dzieci Bożych” w wspólnotcie Kościoła⁶¹.

ZAKOŃCZENIE

Zagadnienia właściwe teologii dogmatycznej, poruszane w „Studiach Pelplińskich”, dotyczą w zasadniczej mierze eklezjologii. Autorzy analizują dwie koncepcje Kościoła: lud Boży oraz Mistyczne Ciało Chrystusa, obie akcentowane przez ojców Soboru Watykańskiego II. Kościół jako lud Boży przypomina prawdę o konieczności istnienia struktur, które ostatecznie dynamizują osiągnięcie przez człowieka upragnionego zbawienia. Fundamentem istnienia ludu Bożego jest przymierze zawarte przez Jezusa na krzyżu. Kościół natomiast, jako Ciało Mistyczne, artykułuje bogactwo wewnętrznych odniesień we wspólnotcie Chrystusowej. Duch Święty gwarantuje owej wspólnotcie jedność. Jest On również dawcą przeróżnych darów, aktywizujących poszczególne członki w procesie dążenia do świętości. W Ciele Mistycznym kluczowy charakter posiada relacja pomiędzy Głową (czyli Chrystusem) a członkami (czyli wiernymi).

Współdział Kościoła w procesie uświęcenia człowieka – w zakresie badanych koncepcji – dotyczy w zasadniczej mierze pośrednictwa łask sakramentalnych.

⁵⁹ Por. SRS 363.

⁶⁰ Por. J. Zięba, *Paschalny wymiar sakramentu pokuty*, dz. cyt., s. 351.

⁶¹ Por. tamże.

Istotną rolę odgrywają dwa sakramenty: Eucharystia oraz sakrament pokuty i pojednania. Uczestnictwo we Mszy świętej przypomina prawdę o konieczności miłości zbawczej w procesie uświęcania jednostkowego. Sakrament pokuty i pojednania dotyczy asystencji Boga lub darów Ducha Świętego w procesie przezwyceźzania skłonności do grzechów, jak też zadośćuczynienia za popełnione zło. Podsumowując, należy stwierdzić, iż obecność Kościoła w świecie w istotowym wymiarze przyczynia się do budowania Królestwa Bożego poprzez świętość czynów i myśli chrześcijan.

Bibliografia

Buxakowski J., *Eucharystia źródłem wolności*, „Studia Pelplińskie”, 1997, t. 26, s. 163-176.

Buxakowski J., *Paschalny i antropologiczny aspekt istoty bezkrwawej ofiary ołtarza*, „Studia Pelplińskie”, 2002, t. 32, s. 13-26.

Buxakowski J., *Pismo święte jako źródło teologii prawd wiary*, „Studia Pelplińskie”, 1996, t. 25, s. 57-74.

Dziuba A. F., *Problematyka pokutna w pismach teologiczno-moralnych Mikołaja z Mościsk (1559-1632)*, „Studia Pelplińskie”, 1983, t. 14, s. 161-180

Dziuba A. F., *Sakrament bierzmowania w dynamice wiary*, „Studia Pelplińskie”, 1985, t. 16, s. 267-286.

Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia”*, Editrice Vaticana, Watykan 1984.

Jan Paweł II, *Encyklika „Ecclesia de Eucharistia”*, Editrice Vaticana, Watykan 2003.

Jan Paweł II, *Encyklika „Sollicitudo rei socialis”*, Editrice Vaticana, Watykan 1987.

Kaczmarek L., *Nauka Tomasza Nettera o przeistoczeniu*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 4, s. 57-77.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum, Poznań 2009.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Nowe tłumaczenie*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-166.

Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Nowe tłumaczenie*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 526-606.

Ostrowski A., *Eklezjologia i eschatologia w badaniach porównawczych ks. Jerzego Klingera*, „Studia Pelplińskie”, 1981, t. 12, s. 77-104.

Śliwiński A., *Eucharystia jako centrum życia kapłana*, „Studia Pelplińskie”, 1985, t. 16, s. 249-266.

Śliwiński A., *Główne tendencje we współczesnej teologii dogmatycznej*, „Studia Pelplińskie”, 1978, t. 9, s. 209-231.

Śliwiński A., *Idea ludu Bożego podstawą eklezjologii ekumenicznej*, „Studia Pelplińskie”, 1976, t. 7, s. 157-174.

Śliwiński A., *Idea ludu Bożego w Piśmie świętym*, „Studia Pelplińskie”, 1974, t. 5, s. 129-169.

Śliwiński A., *Idea Mistycznego Ciała a idea Ludu Bożego*, „Studia Pelplińskie”, 1974, t. 5, s. 217-233.

Śliwiński A., *Ku Kościołowi – wspólnocie*, „Studia Pelplińskie”, 1973, t. 4, s. 19-25.

Śliwiński A., *Miejsce Maryi w dziele zbawienia. Maksymalizm czy minimalizm mariologii*, „Studia Pelplińskie”, 1975, t. 6, s. 109-122.

Śliwiński A., *Zarys dziejów zbawienia*, „Studia Pelplińskie”, 1977, t. 8, s. 263-294.

Wajszczak E., *Chrystus – Boży Pedagog w pismach Ojców Kościoła*, „Studia Pelplińskie”, 1969, t. 1, s. 179-190.

Wojtyła K., *Służebność kapłaństwa*, „Studia Pelplińskie”, 1973, 4, s. 47-55.

Zawiszewski E., *Kościół sakramentem podstawowym (aspekty biblijne)*, „Studia Pelplińskie”, 1988, t. 19, s. 145-147.

Zięba J., *Elementy teologii sanktuarium Maryjnego. Próba aktualizacji na tle jubileuszowego roku odkupienia*, „Studia Pelplińskie”, 1983, t. 14, s. 149-160.

Zięba J., *Łaska Boża i wolna wola jako komponenty pokuty według Jana Kasjana*, „Studia Pelplińskie”, 1986, t. 17, s. 163-175.

Zięba J., *Paschalny wymiar sakramentu pokuty*, „Studia Pelplińskie”, 1996, t. 25, s. 345-353.

Streszczenie

Artykuły naukowe z dziedziny teologii dogmatycznej zamieszczone w „Studiach Pelplińskich” w wydanych dotychczas pięćdziesięciu tomach, dotyczą w głównej mierze eklezjologii. Autorzy analizują zasadniczo dwie koncepcje Kościoła: Kościół jako lud Boży oraz Kościół jako Ciało Mistyczne Chrystusa. Pierwsza z koncepcji prezentuje struktury wspólnoty Chrystusowej, pielgrzymującej do Wiekuistej Ojczyzny. Druga z koncepcji odnosi się do wewnętrznej dynamiki w Kościele, ukierunkowanej na uświęcenie swoich członków. Kościół jest powołany do tego, by dopomagać w dziele uświęcenia człowieka. Urzeczywistnianie celów właściwych Kościołowi ma miejsce na skutek przyjmowania łask sakramentalnych. Eucharystia mobilizuje wiernych do jeszcze intensywniejszego świadectwa miłości. Sakrament pokuty i pojednania inicjuje dzieło nawrócenia, kształtując jedność jako wyraz Bożej chwały w świecie.

Słowa kluczowe: eklezjologia, Kościół, lud Boży, Mistyczne Ciało Chrystusa, Eucharystia, sakrament pokuty i pojednania

Summary

The Importance of the Church in the Process of the Personal Sanctification

The Dogmatic Theology papers contained in the „Pelplin Studies” review – which has been published so far in fifty volumes – cover to a large extent the topic of Ecclesiology. Their authors analyse basically two conceptions of the Church: the People of God and the Mystical Body of Christ. The first one serves a presentation of the nature of the Christian community which is the pilgrim people going to the eternal homeland. The latter reflects the internal dynamics of the Church whose mission is to sanctify her members. This is the calling of the ecclesial community to assist its people in the process of sanctification which may be achieved by receiving the sacramental grace. The Eucharist encourages the faithful to give the testimony of charity in a more manifest way. The sacrament of Penance, on the other hand, initiates the work of conversion. It leads to the unity which manifests the Divine glory in this world.

Keywords: *Ecclesiology, Church. People of God, Mystical Body of Christ, Eucharist, Sacrament of Penance*